

פרשת
חקת

גיליון: 235
שנה ד' | התשע"ז
שבת שלום ומבורך!

לברורים אודות
ספרי המחבר
02-5373570

קולמוס יוסף
פנינים משולחני של הר"ר יוסף חי סיפן טוב שליט"א
מח"ס "כרם יוסף" על הש"ס ו"אשכול יוסף" עה"ת
ראש ישיבת המתמידים לצעירים מצטיינים

בברכת מרן ורבנן מעתיקי השמועה ארזי הלבנון הגאונים הגדולים רבותינו ראשי הישיבות
הגאון הגדול מוהר"ר משה צדקה שליט"א ר"י "פורת יוסף" והגאון הגדול מוהר"ר TIT כהן שליט"א ר"י "חברון"

בקשתו האחרונה של יהודי!

לפני כמאתיים שנה בימי ניקולאי הראשון ימ"ש, עת החזיק בתוקף תקנה צבאית נוסנה למעט ככל האפשר את היהודים ברחבי רוסיה. הילדים היהודיים היו ניטלים מבתי ההורים על כרחם והוגלו אל המרחקים, ובגיל י"ח החלו למלא עשרים וחמש שנות שירות ארוכות מייסרות ומפרכות, שבמהלכן העבירום על דתם, ובעת שהיו מסיימים את שירותם בצבא, זהותם היהודית כבר היתה נשכחת מהם כליל והיו פתנהגים ככל הגויים. אבות ואימהות רבים עלו בסערה השמיפה כאשר בליבם קוננה חרדה צורבת כמכוות אש אודות גורלם הרוחני של בניהם שנלקחו מאתם בחטף, ולא נודע עקבותיהם מאותו רגע גורלי שנשדדו מזרועותיהם.

באותה תקופה התגוררו ברוסיה רבי יואל ורעייתו הצדקת. זמן רב קיוו בסתר ליבם לפרי בטן ובקעו רקיעים בתפילותיהם ודמעותיהם. ואכן כעבור זמן רב נפקדו בבן זכר, יפה תואר ויפה מראה, אשר לימים נתגלה כבעל מידות וכישרונות מזהירות שעוד נועד לגדולות. אביו ואמו תלו בו תקוות רבות, אלא שכעבור שבע שנים בלבד מעת לידתו, נקרע מחיקם אל צבא השמד של ניקולאי. מיני אז לא מצאו מרגוע לנפשם, נשמתם היתה תלויה בגופם, ואילולי פתיל האמונה לא האריכו ימים. האב המדוכך רכון היה תלמודו יומם ולילה, וקיים בעצמו לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי, כך היה רכון על גמרתו הגדולה והוגה בה כבאותם ימים מאושרים בהם היתה עריסת בנו יחידו למרגליותיו.

ביום בהיר אחד נשמעו דפיקות על הדלת, מאחור ניצבו קלגסי ניקולאי, הם פרצו אל תוככי הבית והוציאו את גופו הרעוע של רבי יואל במכות אכזריות למעצר מתמשך. רעייתו קרסה על מפתן הבית ועל אתר פרוחה נשמתה. רבי יואל הובהל לבית הסוהר אל תוככי צינוק קטן ודחוק, דבר לא הפיח בו חיות מלבד גמרתו שהיתה בחיקו והיוותה מקור איתן למחייתו. לימים נקרא למשפט והועמד לפני חבר שופטים שדנו עמוקות במעשים שאין בינם ובינו ולא כלום. לאחר דין ודברים בית המשפט גזר עליו גזר דין מוות.

למרות הכל רבי יואל המשיך לעסוק במחשבתו בלימוד התורה הקדושה. קושיא עצומה בסוגיית גוד או איגוד במסכת בבא בתרא הטרידה את מחשבתו, והוא החל להתאמץ בליבון הסוגיא בניסיון ליישב את הקושיא. לביתניים הסוהרים השליכוהו חזרה לתא המעצר, עד ביצוע גזר הדין.

בהגיע התאריך ניצב בפתח חדרו אחד הסוהרים להודיעו שעליו להתכונן לביצוע גזר הדין, ודקות ספורות לפני תום הזמן שנקבע, הודיעו כי על פי החוק ניתנת לו ההזדמנות לבקש את בקשתו האחרונה עלי אדמות לפני עלייתו לגרדום. ספר הרשב"א! ענה רבי יואל, "סור נא לבית המדרש של היהודים ובקש מהם ספר הרשב"א, זוהי בקשתי האחרונה". רבי יואל ידע שבחי" הרשב"א ימצא את מבוקשו ליישב את הקושיא המנקרת במותו. כעבור זמן קצר הובא לפניו חי" הרשב"א, רבי יואל נטלו בזריזות והחל לצלול בו וללמוד בשקיקה והתלהבות, לא אל המים הזכים שהוצבו בחדרו ואף לא לפרוסת הלחם הטריה עם מאכלים מהבילים זן את גופו, רק לתורה הקדושה שהיתה משוש חייו.

לאחר שעה קלה כשארור עיניו בסוגיא, הוא סגר את הספר, חיבקו ונשק לכריכתו ומצא עצמו רוקד משמחה לקול צלילי ניגון הלימוד של הוויות דאביי ורבא, הוא החל לדמיין כאילו לופת הוא בידיו השבריריים אחדים מסביביו ורוקד עפן לקול החצוצרות בשירת "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". כאילו אינו נמצא בתא המעצר, וכאילו כלל לא רובץ עליו גזר דין מות העומד להתפשט בכל רגע.

לפתע רבי יואל נאלם דום, הוא נזכר בבנו מחפדו, בנו יחידו. כתת היורים הוכנה, והסוהר המופקד עליו ניגש להובילו אל מול המטרה, "בני יקירי, סוף סוף מצאתיך", זעק רבי יואל לאותו האסיר, ופרש את ידיו אל זרועותיו החסונות של הסוהר הנבוך. הסוהר נעץ ברבי יואל מבט קשוח והפטיר כי לא יעזרו כל המתלאות שבעולם, "גיא ההריגה הוא חד סטרי וגורלך כבר נחרץ". רבי יואל הבחין באסיר בכתם לידה והכיר בו ללא ספק שהוא בנו יחידו. כלי המוות שמבעדו גיחו הכדורים לפלח את גופו כוון כנגדו, ורבי יואל ביקש לנצל את הרגעים האחרונים בחייו לחזור על סוגיית גוד או אגוד שכה האב הן ייטלו מרצחיו את גופו, אך לא את נפשו ונשמתו. בשרו יפול ארצה אך נשמתו תעלה לשמי פרופים בעולמות העליונים, שם יבקש לחלות פני הרשב"א ששביליו נהירין וברורין. מילות הגמרא שכה היו שזורים בליבו ושנויים על לשונו, החלו להתנגן מפיו, אפר רבא אמר אביי איי איי.

בקשתו האחרונה של יהודי! (המשך)

טרם פילחו כדורי המרצחים את גופו נשמעה לפתע זעקה גדולה וזרה, "טאטא אבא" מפיו של הסוהר, תוך כדי שהוא רץ לעבד המגינה המזדקרת, עוד הספיק רבי יואל לשמוע את בנו בוכה לעברו בקול גדול, "אבא אני נזכר בניגון הזה, בהיותנו בבית הקטן, היית פגן ככה את הגמרא, ניגון שנחרט בקרבי לכל חיי", קולות הירי המשיכו להדהד את גופו שותת הדם של האבא המיוסר, אבל בנו יחידו פאז שב אל לחיק היהדות, לימים הפך לרבי מרדכי הצדיק מקראקא, ניגון הגמרא של רבי יואל בעת מיתתו הצילו את בנו מבאר שחת!

והן הם הדברים אשר דרש רבי יונתן מן המקרא בפרשתינו, לעולם אל יפגע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנא' "זאת התורה אדם כי ימות באהל" אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה, (מסכת שבת דף פג:).

והנה יש להקשות מה בא רבי יונתן לחדש, הלא אם האדם בעת מיתתו, ברגעיו האחרונים, אינו צלול בדעתו ואינו מסוגל ללימוד תורה, הרי הוא אנוס, ואנוס רחמנא פטריה, ואם האדם צלול בדעתו, פשיטא שחייב בת"ת, שהרי אין לך רגע בימי חיי האדם שאין רובץ עליו חיוב עסק התורה, וכמו שנא' (יהושע א') "לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה", ונאמר (דברים ד') "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", וכן פסק רבינו הרמב"ם (פ"א מהל' ת"ת ה"י) "עד אימתי חייב ללימוד תורה עד יום מותו שנא' ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח", ואם כן קשה מה בכלל ההוא אימנא שהאדם יהיה פטור מלעסוק בתורה בעת מיתתו, ומה בא רבי יונתן לחדש בדבריו?

⊗ והנה בפשטות יש לומר שכוונת רבי יונתן להורות שאף על פי שבעת המיתה, רשאי האדם לפסוק מלימודו כי לצוות לבני ביתו אחריו, אודות ממונו ורכושו וכל כיוצא בזה, ולבקש מהם את בקשותיו האחרונות, שבדאי באופן זה שהוא לצורך הכרחי אין בזה עוון ביטול תורה, מכל מקום בא רבי יונתן להורות ולייעץ לכל בר ישראל, שאף על פי כן לא כדאי לאדם לבזבז את רגעיו האחרונים על ידי אדמות לדברים אלו, אלא יעסוק בתורה. ואפשר שמטעם זה מציינו להרבה מגדולי וחכמי ישראל שבעת פטירתן לא ציוו את בני ביתם על עניני הרשות וכדומה, אלא רק עסקו בדברי תורה ועבודת השי"ת. ושמעתיה על מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצ"ל שאמר לבני ביתו שהטעם שאינו כותב צוואה מפני ביטול תורה ולא מפני שמתירא שלא לפתוח פיו לרעה. ועכ"פ אין זו הוראה לרבים, אלא מידתו של גדול הדור שנהג כן בעצמו מפני רוב שקידתו בתורה, ובודאי כל בר איש ישראל ראוי לו לכתוב צוואה לדורות הבאים אחריו, וכמו שהארכתי בזה בתשובותי אגרות יוסף ח"א.

ומספרים שבזמן מלחמת העולם היה עוצר בעיר והיו צריכים לכבות את כל האורות בבתיים, ופי שנתפס שהיה אור דלוק בביתו נחשד בריגול לטובת האוייב, ונידון היה למוות. סיפר הרב מפונבויז' שבאותה עת הצבא הבחין בביתו של הרב מטוירג זצ"ל שהיה מואר, ודנו אותו למיתה, והניחו לו לבקש את בקשתו האחרונה קודם הוצאתו להורג, וביקש שיניחו לו להתעמק בדברי הרמב"ם כדי ליישב את דבריו, ותוך כדי שהיה צולל בדברי הרמב"ם לביתיים נשמע קול רעש המולה מפני כניסת האויבים לעיירה, והניחוהו כך וברחו לדרכם, ובשכר זה ניצל הרב מטוירג לחיים טובים ולשלום.

⊗ ראיתי במפרשים שהוסיפו לבאר, שהיה מקום לומר שכאשר מתקרב יום המיתה, וכל שכן כשניכר כבר שזה יום המיתה, יעסוק האדם רק בתשובה ובוודיויים ותחינות, לכך בא רבי יונתן להורות שלפחות שחייב האדם בתשובה, וגם כל יום חייב בתשובה, וכבר אפרו שוב יום אחד לפני מיתתך, אבל אין הכוונה שכל יום יעסוק בזה, אלא עיקר התשובה שמיד אחר שיתוודה יעסוק במצות ת"ת, שאין לך מעלה גדולה מלמות מתוך היותו עוסק בתורה הקדושה, יחד עם תשובה, וכך ביאר הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א בספרו ברכת אברהם (שבת, שם).

והנה בשו"ע (יור"ד סי' של"ח) מבואר שבשעה שהאדם נוטה למות, אומרים לו התודה, ואומרים לו הרבה התוודו ולא מתו, והרבה שלא התוודו, מתו, ובשכר שאתה מתודה אתה חי, וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יכול להתוודות בפיו, יתוודה בלבו. ואם אינו יודע להתוודות, אומרים לו אפור פיתתי תהא כפרה על כל עונותי. ואח"כ הביא השו"ע סדר וידוי שכיב מרע, מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שרפואתי ומיתתי בידך, יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלמה, ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועוונות ופשעים שחטאתי ושעויותי ושפשעתי לפניך, ותן חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים. ולאור האמור נחא, דודאי האדם בעת מיתתו צריך להתוודות, אך מיד אח"כ יעסוק בתורה.

⊗ מצאתי בס"ד חידוש פרעיש וגדול מזה, והוא שלכאוי בעת פטירת האדם מוטב לאדם שיעסוק בתורה כמה שיקבל על עצמו עול מלכות שמים באמירת שמע ישראל, ולפי זה נחא דברי רבי יונתן שזהו מה שבא להורות, שעדיף שהאדם בעת מותו יעסוק בדברי תורה מאשר יאמר קריאת שמע. דהנה אחר מלחמת העולם השנייה, בהתאסף ראשי עם גדולי ומנהיגי ישראל, נעמד אחד הרבנים ואמר כי ברי לו שבשעה שהלכו שלומי אמוני ישראל אל מותם, קיבלו עליהם עול מלכות שמים באומרם שמע ישראל, אך הרב מפונבויז' כשנעמד לשאת דברים אמר שלדעתו נראה שודאי בעיתותיהם האחרונות עסקו בדברי תורה שאין לפעלה מזה, והביא ראיה לזה ממה שאמרו רבותינו בגמרא ברכות (סא:): שבשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סוהקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. ומדוייק בגמרא שהיה רבי עקיבא קורא קריאת שמע מפני שזמן קריאת שמע היה, ולולא כן היה עוסק בלימוד תורה שהיא גדולה אפילו מקבלת עול מלכות שמים שבק"ש.

ויש להעיר כמה שכתב לדקדק בהקדמה לספר שו"ע המידות (חלק ג') שמצות ייחוד השם גדולה היא מצעות ת"ת, דהנה רבינו בחיי (בפירושו לאבות פ"א) כתב בזה"ל: מצוות התלויות בלב, כגון האמנה

והייחוד, מעלתן גדולה מן המצות התלויות בפה, שהיא התורה. וכן מצוות התלויות בפה, מעלתן גדולה מן המצות התלויות במעשה. לפי שהעבודה בהן יותר שכלית, מצד הדבור שהוא מכח הנפש השכלית, משא"כ במצוות התלויות במעשה, שיצטרך אדם בהן לנענע גופו בכל איבריו. ומפני שמעלתן גדולה מן המצות התלויות במעשה, לכך אמרו, גדולה תורה יותר מכל הקרבנות כולן. עכ"ל. הרי שכתב שמצות הייחוד, גדולה ממצות תלמוד תורה. וכתב עוד בשו"ע הפיזות, שכן עולה מפה שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים ח"א פרקים ל"ה, נ"ט). ובפני המשניות חגיגה פ"ב מ"א, ועוד) פעמים רבות שהבנת ייחוד השם, היא הלימוד הגבוה ביותר, והוא הנקרא מעשה מרכבה. ולכאן נראה לחזק דבריו מפה שמצינו בתוספות (שבת יא.) שהקשו אודות רשב"י ור"א שהיה תורתם אומנותם למה הפסיקו לתפילה כמבואר בגמרא (שם לג:), ותיצרו שהפסיקו רק לקריאת שמע. ומזה מוכח לכאן שמצות ייחוד השם בק"ש מעלתו גדולה מת"ת.

ועוד יש להעיר מפה שביאר הגאון רעק"א בגיליון הש"ס (מו"ק ט): שאף מי שתורתו אומנותו מפסיק לקריאת שמע, משום שגם ק"ש היא תורה. וכן מבואר בפשנה ברכות (פ"א מ"ב) דאף הקורא את שמע לאחר זמנה הרי הוא כקורא בתורה, ומשמע שמקיים מצות ת"ת כאמור. ולפי זה מי שבעת מיתתו קורא קריאת שמע, לא יצא מכלל מה שאמר רבי יונתן שיעסוק אדם בתורה בעת קריאת שמע. וכן פנהג ישראל לקרוא קריאת שמע ולקבל עליו עול מלכות שמים בעת יציאת הנשמה, וכן מבואר בשה"ק ובסי' מעבר יבוק.

✪ עוד נראה לבאר בס"ד עפמ"ש"כ בשה"ק שיש מצוה וסוד לחבר יום ולילה בעסק התורה וכמ"ש המג"א (או"ח סי' א' סק"א) בשם השלה"ק, וביארו הספרים דהיינו טעמא דמקיים בזה מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך", וכמו כן יש להוסיף שמלבד מצות עשה של מצות ת"ת שהאדם מקיים בכל חייו בעת עוסקו בתורה שנא' "ודברת במ", ישנה מצות עשה נוספת לעסוק בדברי תורה בעת המוות, שנא' "ופן יסורו מלבבך כל יפי חייך", ואף שפצוה זו לא נמנית במניין מצוות העשה, הרי היא מצוה נוספת הכלולה בפרשת מצות העשה של ת"ת, ומצוה זו יכול האדם לקיים רק בעת המוות שיעסוק אז בתורה, ולכך בא רבי יונתן להזהיר שאף בעת המיתה לא ימנע האדם עצמו מלעסוק בתורה.

וכבר ידעת מה שכתבו בספרי המקובלים שהאדם צריך להתגלגל אפי' בשביל מצוה אחת שלא קיימה מעולם, ומטעם זה כתב בשו"ת אבני נזר (אבה"ע ח"א סי' א') שאף שמעיקר הדין אין חיוב להוציא יותר מחומש בעד מצות פריה ורביה וכגון מי שיש לו כבר שני בנים אלא שאין לו בת, מכל מקום כדאי וראוי לו להוציא אפילו כל הוננו ורכושו לקיים המצוה, שהרי אם ימות בלא מצוה אחת שחסרה לו, שמא לא קיימה נשפתו מצוה זו מעולם וחלילה תהיה מוכרחת נשפתו להתגלגל לזה העולם פעם נוספת כדי לקיימה ולהשלים תיקונו.

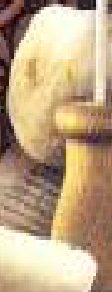
החפץ חיים רגיל היה לספר בערגה על החשק שלמה שעד נשמת אפו האחרונה לא משה התורה ממנו ועד בכלל, ובהיותו בגיל חמש עשרה נחלה והרופאים אמרו שאסור לו ללמוד, ואם ילמד יחלה ובודאי ימות, ומרוב תשוקתו ואהבתו לתורה לא שם לבו לדברי הרופאים, ולמד בהתמדה גדולה, וכשבאו ושאלוהו היאך נוהג כן והלא זה סכנת נפשות? היה עונה - והחפץ חיים היה חוזר על התשובה שלו בבכיות - וכך אמר: "יותר טוב למות מלימוד התורה מאשר לחיות מביטול תורה!" וברוך ה' האריך ימים, ובשנת תרס"ז בנר חמישי של חנוכה אחרי מעריב ישב וכתב חידושי תורה ופתאום לא חש בטוב ונשכב, ומיד נזעקו לקרוא לרופא, ולביתניים פנה החשק שלמה לביתו וביקשה שתביא מהחדר השני את המחברת והעט שלו כי הוא עומד באמצע כתיבת חידושי תורה, וכשחזרה אליו כבר יצאה נשפתו בטהרה מתוך מחשבתו ועסקו בדברי תורה.

וכן מספרים על מרן הגרא"מ מן שך זצ"ל ראש ישיבת פונוביז' שבימי חוליו הרופאים ציוו עליו להדיר רגליו מהיכל הישיבה ולסור אל מטתו כדי ליתן מנוחה לגופו, באומרים כי בדבר זה תלויים חייו, והדבר גלוי וידוע היה לכל באי שערי הישיבה. והנה לפתע נדהמו תלמידי הישיבה והרמ"ם לראות את מרן הרב שך כשהוא נכנס להיכל הישיבה היישר אל מקומו כשבדין שו"ת רעק"א ומתיישב ועוסק בו בעיון רב, ולפליאת הנוכחים שהרי הדבר מסוכן לו מאד, השיב ואמר בפשטות כי מוטב לו למות על הסטנדר בהיותו לומד ברמב"ם מאשר למות כשהוא סתם שוכב ומתהפך מצד לצד על מטתו.

✪ עוד יש לחדש בס"ד שרבי יונתן בא להורות שהאדם לא ימנע עצמו מלעסוק בתורה אף בעת המוות, מפני שעל ידי כך יהיו ריווח גדול, והוא שאף על פי שבמתים חופשי, וכיון שהאדם מת נעשה חופשי מן המצוות ואינו מקבל עליהם שכר, מכל מקום אם בעת המיתה ממש הרעי הוא עוסק בתורה, נמצא שבבואו לעוה"ב מה שימשיך לעסוק שם בתורה בפמליא של מעלה, הרי זה המשך למה שעסק כאן בעוה"ז בתורה, והרי זה כדון כל דבר שהולכים אחרי זמן ההתחלה, אם תחילתו בזמן היתר אף שממשיך אחר כך בזמן שאינו היתר.

וכמו שמצינו יסוד זה בתוספות במסכת ברכות (ז. ד"ה שאלמלי), אודות קללתו של בלעם שביקש לכווין לרגע שהקב"ה כועס, שאם התחיל לקלל באותו רגע, אף שנגמר קללתו אח"כ הרי זה מזיק, וכ"כ בעלי התוספות בדעת זקנים (פי בלק), וכן דקדק הערוך השלחן (סי' ק"י סק"ה) מדברי התוס' שהכל הולך אחר ההתחלה, ואם מתחיל תפילתו בזמן תפילה, אע"פ שמסיים אחר הזמן מקרי תפלה בזמנה. וכ"כ מהר"י ענגיל בגיליוני הש"ס על הירושלמי (ברכות אות נ"ד, דף נ:) שכן מתבאר מדברי התוס' בע"ז (ד:), והו"ד בשו"ת יביע אומר (ח"ז או"ח סי' ל"ד), עש"ב. וע"ע להגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל רבה של ירושלים בספרו מקראי קודש (פורים סי' מ"ג) שלימד בזה זכות על המתחילים מקצת סעודת פורים ביום וממשיכים אותה בלילה.

ושפא כך יש לומר גם בעניניו שכיון שתחילת עסקו בתורה בעוה"ז הוא בתורת מצווה ועושה, אף שממשיך בזמן שכבר אינו מצווה ועושה, הכל הולך אחר עיקר זמן ההתחלה שהוא זמן חיוב, וקבל שכר על הכל.

בקשתו האחרונה של יהודי! (המשך)

נמצא שאם חלילה לא עסק האדם בעת פטירתו בתורה, הרי הוא מפסיד שכרו לנצח נצחים על כל עסק התורה בפמליא של מעלה. ויש לומר שזהו מה שאמר בן עזאי באבות דרבי נתן (פרק חמשה ועשרים) מת בתוך דברי תורה סימן יפה לו.

✿ עוד יש לומר על פי מה שכתב בספר שבט מוסר (פרק כ"ז) בשם חז"ל שבשעת פטירתו של האדם, עומד השטן על צדו ומפתהו ואומר לו כפור באלהי ישראל, והאדם אין לו דעה באותן ימים רח"ל, לכן יפסוד האדם מודעה בטרם יבואו ימי הרעה, שאם חלילה ידבר סמוך לפיתתו דבר שלא כהוגן, יהיו אותן הדברים בטלים ומבוטלים. וכן איתא בסוף ספר קצור השל"ה (דף צא): בשם מגילת סתרים של מקובל גדול. והוסיף השבט מוסר שמי שכל ימיו השתרש בהבלי הזמן, בעצת היצר הרע המסית, כך גם בעת יציאת נשמתו כאשר יפתחו השטן שיכפור בקונו וינצל, בראותו צער המיתה יתפתה וישמע לו ויכפור. לא כן מי שהחזיק כל חייו בהקב"ה ובתורתו, בועט הוא בשטן אינו מטה אהזנו אליו, [ובחיבורי שו"ת אגרות יוסף ח"א כת"י הבאתי סמך לדבר זה מכמה מקומות בש"ס ובסה"ק].

ונראה לבאר בס"ד שיסוד זה טמון אף בתוך דבריו של רבי יונתן, שמכיון שיצר הרע בא להסית האדם בעת המיתה לכפור בה' חלילה, לכן בא לצוות על עסק התורה בעת המוות, כי רק על ידי עסק התורה יוכל האדם להינצל מיצה"ר, שהתורה אגני מגנא פן הייסורים ואצולי מצלא מיצר הרע בעת שעוסק בה לכו"ע (סוטה כא.), וכמו שאמרו חז"ל בפירוש (קידושין ל): תנא דבי ר' ישמעאל, בני, אם פגע בך מנוול זה פושכחו לבית הפדרש, אם אבן הוא ניפוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנא' (ירמיהו כ"ג) "הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע".

✿ בספר נחלי מים (שבת, שם) מבאר דרבי יונתן בא להורות שצריך האדם לעסוק בתורה בעת מותו כדי שיהיה שרוי בשמחה, לקבל עליו את הדין באהבה, כדרך שאמרו חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות לג:), שהרי פקודי ה' ישרים משמחי לב. והוסיף עוד דכיון שהצדיקים זוכים בעת מיתתם לקבל פני שכניה, ולכך צריך להיות שרוי בשמחה. וכתב שהגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ציווה לתלמידיו לפני פטירתו שיעשו פחול סביב מטתו וישירו ניגוני קודש. והרבי ר' בונים זצ"ל לפני פטירתו נכנסו לחדרו קרוביו והחלו לבכות, נענה ואמר להם שכל ימיו הכין עצמו למות בשמחה ועתה הרי הם מעכבים זאת ממנו. ולכאוי יש להעיר על זה מדברי הגמרא בברכות (כח:): ברבן יוחנן בן זכאי שבשעת פטירתו היה בוכה ומתיירא פן הדין הגדול והנורא בבואו לעוה"ב.

השבוע,

בספר "אשכול יוסף"

"ותקבר שם מרים" (כ', א')

8 תירוצים על מה סומכים הקברנים והחברה קדישא ליטול שכר על התעסקותם במתים והלא מת אסור בהנאה?

"עשה לך שרף ושים אותו על נס" (כ"א ח')

6 ביאורים למה ציוותה התורה לעשות מעקה והלא אין הנחש כמית אלא החטא כמית?
"ויאמר ה' אל משה אל תירא אותי" (כ"א ל"ד)

4 יישובים למה נתיירא משה מעוג מלך הבשן שמא תעמוד לו זכות שהודיע לאברהם שלוט נשבה והלא כוונתו היתה לרעה שאברהם ימות?
מאות קושיות ותירוצים רבים בספר החדש "אשכול יוסף" על התורה (רב מכר)

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

לברורים והזמנות: 02-5373570

054-84-60007/8 נקודות מכירה בכל רחבי הארץ!

◇ כוס תנחומין ◇

לכבוד ידידנו היקר והנעלה

איש חיל רב פעלים חריף ובקי מלא

בתורה ויראת ה' טהורה מיחידי סגולה

כש"ת ר' עמנואל לויאן הי"ו

ועל ידו השני אחיו היקר והחשוב

כמר מיכאל לויאן הי"ו

בפטירת אחותם הדגולה ע"ה

מן השמים תנחמו ולא תוסיפו לדאבה

עוד, ונוכה כולנו לראות בקרוב בנחמת

ציון בשוב ה' ציון בבניית בית מקדשינו

ותפארתינו ובתחיית המתים, אכ"י ר

◇ גיליון "קולמוס יוסף" ◇

יו"ל לזיכוי אלפי ישראל על ידי האחים

הנעימים היקרים והחשובים

אוהבי התורה ולומדיה מיחידי סגולה

כמר גדעון ניסים ומר אהרן ניסים הי"ו

לברכה והצלחה להם ולכל בני ביתם

בכל מעשה ידיהם לטובה ולברכה

וכן יבורך ידידנו הנעלה שלומי ניסים הי"ו

מוקדש לע"נ

הוריהם היקרים:

סאלם אליה בן מסעודה ז"ל

נוריה בת גורג'יה ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

"עץ חיים היא למחזיקים בה

ותומכה מאושר"